

سارا یزدانی (کارشناس ارشد زبان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)^۱

دکتر شهلا شریفی (دانشیار زبان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران، نویسنده مسوول)^۲

دکتر محمود الیاسی (استادیار زبان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)^۳

بررسی مقایسه‌ای فراگفتمان‌های اخبار روزنامه‌های انگلیسی و فارسی در مورد حادثه‌ی

یازده سپتامبر

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی کاربرد فراگفتمان و انواع آن، در اخبار مربوط به حادثه یازده سپتامبر در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی انجام شده است. اخبار روزنامه‌های انگلیسی برگرفته از آرشیوهای خبری موجود در اینترنت و اخبار روزنامه‌های فارسی مستخرج از روزنامه‌های موجود در آرشیو کتابخانه آستان قدس رضوی هستند. شیوه گردآوری داده‌های تحقیق براساس نمونه‌گیری دسترسی آسان، شناخته بودن و نیز کثیرالانتشار بودن روزنامه‌ها است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در متون خبری انگلیسی و فارسی از انواع فراگفتمان‌ها استفاده شده است؛ اما در نحوه توزیع و بسامد فراگفتمان‌ها در روزنامه‌های مورد بررسی دو زبان، شباهت‌ها و تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود. براساس نتایج آزمون مجذور خی، عوامل تعاملی در مقایسه با عوامل تبادلی، بیشتر در اخبار به کار برده شده‌اند. براساس نتایج این آزمون، از بین زیرمقوله‌های فراگفتمان تعاملی، گذارها و گواه‌نمایی‌ها بیشترین کاربرد را در هر دو گروه از روزنامه‌ها داشته‌اند. از میان زیرمقوله‌های فراگفتمان تبادلی، عبارات احتیاط‌آمیز، نقش‌نمای نگرشی و تقویت‌کننده‌ها بالاترین میزان بسامد را دارا بوده‌اند.

کلیدواژه‌ها: فراگفتمان، انگاره هایلند، حادثه یازده سپتامبر، روزنامه‌های انگلیسی، روزنامه‌های فارسی.

۱. مقدمه

یکی از موضوع‌هایی که زبان‌شناسان به آن علاقه دارند، بررسی نحوه به‌کارگیری ابزارهای زبانی در ارتباطات و چگونگی انتقال اطلاعات در سطح جامعه است؛ به این مفهوم که چگونه نویسنده یا گوینده، پیام خود را برای مخاطب سامان‌دهی می‌کند و چگونه مخاطب آن را دریافت و تفسیر می‌نماید. یکی از این ابزارهای زبانی که نقش مهمی در برقراری ارتباط دارد، فراگفتمان است. از آنجایی که زبان همواره نتیجه تعاملاتی است که میان افراد به صورت کلامی بیان می‌شوند، می‌توان فراگفتمان را راهی برای ابراز و شکل‌گیری این تعاملات دانست. در این میان، توجه به نقش خواننده باعث می‌شود تا برقراری ارتباط، ساده‌تر صورت گیرد و نویسنده با در نظر گرفتن دانش پیش‌زمینه خواننده و آنچه باید برای وی توضیح داده شود، راحت‌تر به هدف نهایی خود که انتقال پیام است، دست یابد. جدیدترین تعریف و دسته‌بندی از مقوله فراگفتمان به کن‌هایلند تعلق دارد. وی معتقد است که اصطلاح فراگفتمان به عناصر زبان‌شناختی خوداندیشیده‌ای اطلاق می‌شود که برای سامان‌دهی به متن، راهکارهای نویسنده و مخاطب در نظر گرفته می‌شود (هایلند، ۲۰۰۵).

۱.۱. اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

در بیشتر تحقیقات انجام‌شده در زمینه کاربرد فراگفتمان در مطالعات زبانی، بیشتر به جنبه‌های آموزشی کاربرد این اصطلاح، به‌ویژه در مهارت‌های نوشتاری زبان دوم پرداخته شده است و به کاربرد آن در رسانه، با وجود اهمیت بسیار آن توجه جدی نشده است. از این رو، در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا با هدف مقایسه و بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود میان فراگفتمان‌های به‌کارگرفته شده در اخبار فارسی و انگلیسی، به بررسی یکی از گونه‌های خاص رسانه جمعی، یعنی روزنامه، پرداخته شود.

۱.۲. اهداف و کاربرد پژوهش

همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، به پژوهش در زمینه کاربرد فراگفتمان در رسانه، توجه جدی نشده است. در حال حاضر، شیوه‌های به‌کارگیری ابزارهای زبانی با هدف انتقال اطلاعات در روزنامه‌های محلی یا ملی، به گونه‌ای است که گاه موجب سوء برداشت مطلب می‌شود یا جانب‌داری و سوگیری آن‌ها به قدری واضح و صریح است که اعتراض مخاطب را به دنبال

دارد؛ از این رو، در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا به بررسی یکی از گونه‌های خاص رسانه جمعی؛ یعنی روزنامه، با هدف بررسی نحوه کاربرد فراگفتمان‌ها و انواع آن‌ها در متون خبری زبان‌های فارسی و انگلیسی پرداخته و به اهداف زیر توجه شود:

۱. کاربرد فراگفتمان‌ها در اخبار فارسی؛

۲. کاربرد فراگفتمان‌ها در اخبار انگلیسی؛

۳. مقایسه و بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود میان فراگفتمان‌های به‌کارگرفته‌شده در

اخبار فارسی و انگلیسی؛

در باب کاربرد پژوهش باید گفت که می‌توان به‌کمک یک ابزار زبانی همچون فراگفتمان،

زمینه پیشرفت روش‌های روزنامه‌نگاری را در کشور فراهم کرد.

۳.۱. سؤال‌های پژوهش

مبنای شکل‌گیری این پژوهش، پاسخ به سؤالات زیر است:

۱. از میان انواع فراگفتمان‌ها، چه فراگفتمان‌هایی در اخبار مربوط به یازده سپتامبر در

روزنامه‌های انگلیسی و فارسی زبان به‌کار برده شده است؟

۲. بسامد هر یک از این فراگفتمان‌ها به چه میزان است؟

۳. آیا میان کاربرد فراگفتمان‌ها در اخبار مربوط به یازده سپتامبر در روزنامه‌های انگلیسی و

فارسی زبان تفاوت معنادار وجود دارد؟

۴.۱. محدودیت‌ها و مشکلات پژوهش

به‌طور کلی، می‌توان از مشکلات و مسائل عمده‌ای که پیش‌روی این پژوهش است، به

دشواری دسترسی به همه روزنامه‌های انگلیسی و فارسی زبان در مورد حادثه یازده سپتامبر

۲۰۰۱ اشاره کرد. در آغاز، هدف نگارنده این بود که تمامی روزنامه‌های منتشر شده در روز بعد

از این حادثه را؛ یعنی ۱۲ سپتامبر، بررسی کند؛ اما به‌دلیل تحریم‌های وارد شده علیه ایران و نبود

دسترسی به فردی که قادر به تهیه این روزنامه در خارج از کشور باشد، از میان روزنامه‌های

موجود انگلیسی و فارسی، با هدف هماهنگی در داده‌های تحقیق، روزنامه‌های کنترالانتشار

بررسی شدند. در مورد روزنامه‌های انگلیسی زبان باید گفت که به‌دلیل دسترسی نداشتن به همه

صفحات موجود در آرشیوهای اینترنتی سایت‌های خبری، تنها صفحات اول آن‌ها بررسی

شدند. در روزنامه‌های فارسی‌زبان نیز به دلیل تفاوت در صفحه‌چینی و نگارش صفحه اول روزنامه، صفحات حوادث و بین‌الملل تجزیه و تحلیل شدند.

۲. پیشینه پژوهش

در طول سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ میلادی به فراگفتمان توجه چندانی نشد؛ اما در اواسط دهه ۱۹۷۰ با مطرح شدن این اصطلاح در مطالعات کاربردشناسی، به آن توجه شد و طیف وسیعی از مطالعات زبانی به‌ویژه در حوزه گفتمان نوشتاری را - به دلیل نقش مهم متون علمی - به‌خود اختصاص داد. اما تنها تعداد اندکی از محققان به پژوهش در زمینه کاربرد فراگفتمان‌ها در روزنامه پرداخته‌اند.

دافوز میلنه^۱ (۲۰۰۳) در نگرشی بین‌زبانی، روزنامه بریتانیایی تایمز^۲ و روزنامه اسپانیایی الپائیس^۳ را که به لحاظ موقعیت و تأثیر بلاغی و سیاسی در فرهنگ خود برجسته و معتبر هستند، بررسی کرد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که عناصر فراگفتمانی در هر دو روزنامه مشاهده می‌شوند؛ اما نحوه توزیع و کاربرد آن‌ها متفاوت است. بیشترین میزان کاربرد فراگفتمان‌ها، به ترتیب شامل عبارات احتیاط‌آمیز، نقش‌نماهای نگرشی و نقش‌نماهای قطعیت‌نما است. در این میان، عبارات احتیاط‌آمیز به‌عنوان عامل فراگفتمانی قدرت‌مند و مؤثری مطرح شدند.

در تحقیقی دیگر در زمینه روزنامه‌نگاری، عبدالله‌زاده (۲۰۰۷) به صورت کمی و کیفی بخش سرمقاله روزنامه‌ها را مورد ارزیابی قرار داد. وی با استفاده از چارچوب کاپل (۲۰۰۲) به تعیین تفاوت‌های موجود در کاربرد زیرمقولات فراگفتمانی، در این دو گروه روزنامه پرداخته شد. نتایج نشان داد که معناهای رمزگونه و عبارات احتیاط‌آمیز در روزنامه‌های انگلیسی، و عبارات تأکیدی در روزنامه‌های فارسی بیشتر به‌کار برده شده‌اند.

نوریان و بی‌ریا (۲۰۱۰) پژوهشی با هدف بررسی نقش فراگفتمان‌های بین‌فردی انجام دادند و به بررسی تفاوت در کاربرد و میزان بسامد فراگفتمان‌ها در دو روزنامه معتبر ایرانی و آمریکایی تهران تایمز و نیویورک تایمز پرداختند. یافته‌های این پژوهش توصیفی - تحلیلی

1 Dafouz-Milne

2 The Times

3 El pa

براساس مدل پیشنهادی دافوز (۲۰۰۳) نشان می‌دهد که فراگفتمان‌های بینافردی در هر دو گروه از داده‌ها وجود دارند و تفاوت موجود، به‌ویژه در کاربرد عبارات تفسیری به‌دلیل اولویت‌های فرهنگی نویسندگان ایرانی و آمریکایی، سنت‌های ژانربیناد و میزان تجربه نویسندگان ایرانی در کاربرد زبان خارجی است.

هاشمی و گل‌پرور (۲۰۱۲) در مقاله‌ای با هدف مطالعه کاربرد فراگفتمان‌های متنی و بینافردی، به بررسی ۳۸ خبر درباره رویدادهای سال ۲۰۱۲ پرداختند. نتایج این تحقیق با به‌کارگیری چارچوب کاپل (۱۹۸۵) نشان می‌دهد که بسامد فراگفتمان‌ها در متون خبری مختلف در روزنامه‌های ایرانی متفاوت بود. در اخبار، بیشترین کاربرد را فراگفتمان‌های متنی داشتند و از میان زیرمقولات فراگفتمان‌ها، رابط‌های متنی، عبارات روایی و عبارات تفسیری، به‌ترتیب بیشترین کاربرد را در انواع خبر داشتند.

۳. مبانی نظری

مباحث مرتبط با فراگفتمان با تاسی پذیرفتن از تفاوت میان عناصر اندیشگانی، متنی و معانی بینافردی که هلیدی مطرح کرد، در قالب تعاریف و طبقه‌بندی‌های متفاوتی ارائه شده است که از جمله‌ی آن‌ها می‌توانیم به میر^۳ (۱۹۷۵)، شیفرین^۴ (۱۹۸۰)، ویلیامز^۵ (۱۹۸۱)، کاپل^۶ (۲۰۰۲) - (۱۹۸۵)، کریسمور^۷ (۱۹۸۳) و هایلند و تس^۸ (۲۰۰۴) اشاره کنیم.

برخلاف سایر محققان، هایلند و تس (۲۰۰۴) این ایده را که فراگفتمان در مقایسه با محتوای اصلی متن عاملی حاشیه‌ای و ثانوی است، رد کردند. آن‌ها بر این اعتقاد هستند که «فراگفتمان متنی، ابزاری برای ارتباط میان سایر اجزا با یکدیگر محسوب نمی‌شود؛ بلکه خود عاملی مهم در این معنا است و موجب ارتباط متن با بافت، در نظر گرفتن نیاز خواننده، درک درست از متن، دانش موجود، دانش پیش‌زمینه در متن و لحاظ کردن موقعیت مرتبط با آن است» (ص. ۱۶۱).

۳ Meyer

4 Schiffrin

۵ Williams

۶ Kopple

۷ Crismore

8 Hyland & Tse

مدل پیشنهادی هایلند (۲۰۰۵) چارچوبی عملکردی در بافت در نظر گرفته می‌شود که بر جداسازی محتوای گزاره‌ای از کاربرد فراگفتمانی تأکید ندارد. با اینکه این دو موضوع از یکدیگر مجزا هستند؛ اما با کمک یکدیگر به خواننده در درک درست متن کمک می‌کنند. چارچوبی که هایلند (۲۰۰۵) ارائه کرد، دارای دو حوزه کلی است که هر یک شامل چندین زیرمقوله می‌شود:

۱. **عوامل تعاملی:** در این حوزه، عناصر فراگفتمان دربردارنده آگاهی نویسنده از حضور خواننده هستند و هدف نویسنده، شکل‌دهی به متن و محدود کردن آن با هدف رفع نیاز خواننده و راهنمایی وی در سراسر متن است؛ بنابراین، در این حوزه، منابع فراگفتمانی شیوه‌های سازمان‌دهی گفتمان را خطاب قرار می‌دهند. این حوزه دارای پنج زیرمقوله است:

۱. **گذارها:** عناصری هستند که شامل افزایش، تضاد و مراحل نهایی در گفتمان می‌باشند، مانند: *علاوه بر آن، ولی، بنابراین.*

۲. **نقش‌نماهای قالبی^۹:** بیانگر محدودیت‌های متن یا عناصری که طرح کلی ساختار متن را تشکیل می‌دهند، هستند، مانند: *هدف من در اینجا بیان ...، در نتیجه.*

۳. **نقش‌نماهای درون‌متنی^{۱۰}:** اطلاعات سایر قسمت‌های متن و فراهم آوردن عناصر اضافی در دسترس برای خواننده را به عهده دارند، مانند: *در بخش، همان‌طور که در بالا ذکر شد...*

۴. **گواه‌نمایی‌ها:** منابع اطلاعاتی را بیان می‌کنند که در متن جاری موجود نیستند و از جای دیگر گرفته شده‌اند، مانند: *طبق نظر ون‌دایک ... مطالعات قبلی.*

۵. **معناهای رمزگونه:** عناصری هستند که نشانگر بازگویی و تکرار اطلاعات اندیشگانی می‌باشند، مانند: *به عبارت دیگر.*

۲. **عوامل تبدلی:** شامل شیوه‌هایی می‌شوند که در آن نویسنده با مداخله و اظهار نظر در مورد پیام، به هدایت تعامل میان نویسنده و خواننده می‌پردازد. در این مقوله، هدف نویسنده بیان نگرش شخصی و تلاش در لحاظ کردن خواننده است.

^۹ Transition

^{۱۰} frame Marker

^{۱۱} Endo phoric Markers

این حوزه حاوی پنج زیرمقوله است:

۱. ۲. عبارات احتیاط‌آمیز: بیانگر اطمینان‌ناشتن نویسنده در ارائه اطلاعات گزاره‌ای است، مانند: *در باره، احتمالاً*.
۲. ۲. تقویت‌کننده‌ها^{۱۲}: عناصری هستند که بیانگر اطمینان نویسنده از ارائه مطلب می‌باشند، مانند: *واضح است که، مشخصاً*.
۳. ۲. نقش‌نماهای نگرشی: بیانگر ارزیابی و تخمین نویسنده از اطلاعات گزاره‌ای هستند، مانند: *موافقم که ... ، تعجب‌برانگیز است که ...*.
۴. ۲. نقش‌نماهای ترغیبی^{۱۳}: این عناصر به‌طور آشکار خواننده را خطاب قرار می‌دهند و با وی ارتباط برقرار می‌کنند، مانند: *همان‌طور که می‌بینید ... ، توجه کنید که ... ، در نظر بگیرید که ...*
۵. ۲. خودبیانی‌ها^{۱۴}: عناصری هستند که نشانگر میزان حضور نویسنده در قالب ضمیر اول شخص یا ضمائر ملکی هستند، مانند: *من، ما، کشورمان، درخواست من*.

۴. روش پژوهش

در این پژوهش، برای بررسی سؤال‌های تحقیق، از میان ۲۰۰ متن خبری انگلیسی، ۱۲۰ خبر و از میان ۱۸۷ متن خبری فارسی، ۱۱۵ خبر انتخاب شدند. نحوه انتخاب این متون خبری به صورت دسترس‌پذیری آسان، شناخته‌بودن (معروف‌بودن) و کثیرالانتشار بودن بوده است. علت در نظر گرفتن شیوه تصادفی، جلوگیری از تأثیر مواردی نظیر سبک نوشتاری روزنامه‌نگاران، به‌کارگیری سلیقه و ایدئولوژی خاص نویسندگان بر نتیجه نهایی تحقیق بوده است. برای از میان برداشتن اثر عدم برابری میان متون خبری این روزنامه‌ها، همانند سایر پژوهش‌های مشابه، متن خبری به ازای هر ۱۰۰ واژه تعیین شد.

در تحقیق حاضر، از شیوه اسنادی و کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها استفاده شده است. داده‌های انگلیسی این پژوهش برگرفته از آرشیوهای خبری اینترنتی است (رجوع به پیوست الف). داده‌های فارسی مستخرج از روزنامه‌های بایگانی‌شده در آرشیو

۱۲ Boosters

۱۳ Engagement Markers

۱۴ Self Mention

کتابخانه بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی است. داده‌های این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS18 تجزیه و تحلیل شده‌اند. برای بررسی تفاوت معناداری بین انواع فراگفتمان در روزنامه‌های فارسی و انگلیسی، از آزمون مجذور خی (Chi Square)، استفاده شده است.

۵. یافته‌های پژوهش

نتیجه بررسی داده‌ها از مقایسه فراگفتمان‌ها در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی نشان می‌دهد که به‌طور کلی، روزنامه‌نگاران از ۱۹۵۱ فراگفتمان در متون خبری دربارهٔ حادثه ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱ استفاده کرده‌اند. ۱۱۳۸ فراگفتمان مربوط به عوامل تعاملی است و ۸۱۳ فراگفتمان به عوامل تبدلی اختصاص دارد. فراوانی و درصد فراوانی فراگفتمان‌های به‌کارگرفته‌شده در روزنامه‌ها، در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول (۱) فراوانی و درصد فراوانی انواع فراگفتمان‌ها در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی

درصد فراوانی		فراوانی		انواع فراگفتمان‌ها
انگلیسی	فارسی	انگلیسی	فارسی	
٪ ۵۸/۳۴	٪ ۴۱/۶۵	۶۶۴	۴۷۴	تعاملی
٪ ۶۰/۲۷	٪ ۳۹/۷۲	۴۹۰	۳۲۳	تبدلی
٪ ۱۰۰	٪ ۱۰۰	۱۱۵۴	۷۹۷	مجموع

نتیجه آزمون مجذور خی از بررسی تفاوت معناداری احتمالی میان کاربرد فراگفتمان‌های تعاملی و تبدلی در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی نشان می‌دهد که مقدار آماره مجذور خی برابر با ۵۵/۸۴۷ است و سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، باید گفت که در کاربرد دو دسته کلی فراگفتمان‌ها در متون خبری انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود دارد. بدین معنا که کاربرد فراگفتمان‌های تعاملی در روزنامه‌های انگلیسی‌زبان در مقایسه با روزنامه‌های فارسی‌زبان بیشتر است.

۵.۱. زیرمقوله‌های عوامل تعاملی در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی

برای بررسی تفاوت معناداری احتمالی میان زیرمقوله‌های عوامل تعاملی در متون خبری روزنامه‌های انگلیسی و فارسی، فراوانی و درصد فراوانی این فراگفتمان‌ها در جدول آماری زیر ارائه شده است:

جدول (۲) فراوانی و درصد فراوانی زیرمقوله های فراگفتمان تعاملی در روزنامه های انگلیسی و فارسی

درصد فراوانی		فراوانی		فراگفتمان تعاملی
انگلیسی	فارسی	انگلیسی	فارسی	
٪ ۶۲/۳۸	٪ ۴۲/۳۱	۳۹۸	۲۷۰	گذارها
٪ ۶۰	٪ ۴۰	۹	۶	نقش نماهای قالبی
٪ ۱۰۰	۰	۳	۰	نقش نماهای درون متنی
٪ ۵۸/۰۴	٪ ۴۱/۹۵	۲۴۹	۱۸۰	گواه نمایی ها
٪ ۲۱/۷۳	٪ ۷۸/۲۶	۵	۱۸	معناهای رمزگونه
٪ ۱۰۰	٪ ۱۰۰	۶۶۴	۴۷۴	مجموع

نتیجه آزمون مجذور خی از بررسی تفاوت معناداری احتمالی در کاربرد زیرمقوله های فراگفتمان های تعاملی در روزنامه های انگلیسی و فارسی نشان می دهد که مقدار آماره مجذور خی برابر با ۱۵/۲۷۶ است و سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۴) کمتر از ۰/۰۵ می باشد؛ بنابراین، باید گفت که در کاربرد زیرمقوله های فراگفتمان های تعاملی در متون خبری انگلیسی و فارسی، تفاوت معنادار وجود دارد. نمونه هایی از کاربرد گذارها، در مثال های زیر در قالب کلماتی که زیر آنها خط کشیده شده، نشان داده شده است:

1 – In addition, a firefighters union official said he feared half of the 400 fighters who first reached the scene had died in rescue efforts at the Trade Center (The Gazette, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه نگار در این جمله با کاربرد قید "in addition" با جمله ی قبلی در متن ارتباط برقرار می نماید و با این کار موجب ترغیب خواننده می شود.

۲- پلیس در شهر نیویورک دستپاچه است و بدون هدف، مردم را از محل ساختمان تجارت جهانی در جنوب شهر به شمال شهر هدایت می کند و تلویزیون CNN دائماً صحنه برخورد هواپیمایی ربوده شده به ساختمان ۱۱۰ طبقه تجارت جهانی را نشان می دهد (روزنامه قدس، ص. ۱۵، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه نگار با به کارگیری حرف ربط «و»، علاوه بر افزودن مطلب به گزاره های قبلی، سعی دارد تا میان آنها انسجام به وجود آورد و خواننده را به خواندن ادامه مطلب ترغیب کند.

در ادامه، مثال‌هایی از کاربرد نقش‌نماهای قالبی در متون خبری انگلیسی و فارسی ارائه می‌شود:

۱ – Finally, the mighty towers themselves were reduced to nothing (New York Times, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه‌نگار با استفاده از قید "finally"، خواننده را از نتیجه این حملات که نابودی برج‌های دوقلو است، آگاه می‌سازد.

۲- در ابتدا، دو فروند هواپیمای ربوده‌شده به دو ساختمان بزرگ تجارت جهانی در نیویورک اصابت کردند و پس از آن، هواپیمای دیگر با ساختمان پنتاگون برخورد کردند (روزنامه ایران، ص. ۱۴، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه‌نگار با استفاده از واژگان «در ابتدا» و «سپس» سیر منطقی قضایا را برای خواننده شرح داده است.

در ادامه، مثالی از کاربرد نقش‌نماهای درون‌متنی در متون خبری انگلیسی ارائه می‌شود:

۱ – Neither Bush nor Defense Secretary Donald Rumsfeld would name the terrorist organization (See BUSH on page 6A). (The Houston Chronicle, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه‌نگار با استفاده از عبارت "see Bush on page 6A"، اطلاعات اضافی را برای شفاف‌سازی مطلب ذکر شده؛ یعنی، معرفی عاملان این حملات تروریستی، برای خواننده فراهم می‌کند.

در ادامه، مثال‌هایی از کاربرد گواه‌نمایی‌ها در متون خبری انگلیسی و فارسی ارائه می‌شود:

۱ – "Today our nation saw evil". President Bush said in an address to the nation Tuesday night (The New & Observer, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه‌نگار با به کارگیری فعل "said"، از رئیس‌جمهور آمریکا در مورد حملات ۱۱ سپتامبر نقل قول می‌کند.

۲- جورج بوش رئیس‌جمهوری آمریکا صبح دیروز در یک مصاحبه تلویزیونی گفت: حمله به مراکز مهم آمریکا یک حمله تروریستی نبود؛ بلکه اعلام جنگ علیه آمریکا بود (روزنامه آفتاب، ص. ۲، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه‌نگار گفته رئیس‌جمهور آمریکا را ذکر کرده است و به جای بیان نظر خود درباره این حادثه، عقیده جورج بوش را بیان کرده است.

در ادامه، مثال‌هایی از کاربرد معناهای رمزگونه در متون خبری انگلیسی و فارسی ارائه می‌شود:

۱ – Share speculators have failed to collect \$ 2.5 m (£ 1.7 m) in profits made from the fall in the share price of United airlines after the 11 September World Trade Center attacks (Independent, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه‌نگار اهل انگلستان است و تلاش می‌کند تا با ارائه واحد پولی پوند که نسبت به دلار برای خواننده خود روشن‌تر و ملموس‌تر است، شفاف‌سازی نماید.
۲- شبکه تلویزیونی سراسری ژاپن (ان اچ کی) گفت که در پی حملات در شهرهای آمریکا، تمام پروازها به مقصد شهرهای آمریکا لغو شده است (روزنامه اعتماد، ص. ۲، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه‌نگار با به‌کاربردن حروفی که مخفف شبکه تلویزیونی سراسری ژاپن هستند، توضیح داده است که این شبکه به چه نام معروف است. نویسنده با این کار امکانی فراهم آورده است که مخاطب را با این نام آشنا سازد

۲.۵. زیرمقوله‌های عوامل تبدلی در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی

پیش از بررسی تفاوت معناداری احتمالی میان روزنامه‌های انگلیسی و فارسی در کاربرد زیرمقولات عوامل تبدلی، فراوانی و درصد فراوانی داده‌های این بخش از پژوهش، در قالب جدول آماری زیر ارائه می‌شود:

جدول (۳) فراوانی و درصد فراوانی زیرمقوله‌های عوامل تبدلی در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی

درصد فراوانی		فراوانی		فراگفتمان تبدلی
انگلیسی	فارسی	انگلیسی	فارسی	
۵۷/۱۸٪	۴۲/۸۱٪	۲۰۳	۱۵۲	عبارات احتیاط‌آمیز
۵۷/۹۳٪	۴۲/۰۶٪	۷۳	۵۳	تقویت‌کننده‌ها
۵۲/۶۱٪	۴۷/۳۸٪	۱۳۱	۱۱۸	نقش‌نماهای نگرشی
۱۰۰٪	۰	۶۷	۰	نقش‌نماهای ترغیبی
۱۰۰٪	۰	۱۶	۰	خودبیانی‌ها
۱۰۰٪	۱۰۰٪	۴۹۰	۳۲۳	مجموع

نتیجه آزمون مجذور خی از بررسی تفاوت معناداری احتمالی میان روزنامه‌های انگلیسی و فارسی از نظر کاربرد زیرمقوله‌های فراگفتمان‌های تبدلی، نشان می‌دهد که مقدار آماره مجذور

خی برابر با ۶۲/۵۱۴ است و سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، باید گفت که میان متون خبری انگلیسی و فارسی در رابطه با کاربرد زیرمقوله‌های فراگفتمان‌های تبدالی، تفاوت معنادار وجود دارد. بدین معنا که این زیرمقوله در روزنامه‌های انگلیسی‌زبان بیشتر از روزنامه‌های فارسی‌زبان به کار رفته است.

در ادامه، مثال‌هایی از کاربرد عبارات احتیاط‌آمیز در متون خبری انگلیسی و فارسی ارائه می‌شود:

۱ – The attacks seemed carefully coordinated (The New York Times, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، کاربرد فعل "seem"، بیانگر امکان و احتمال انجام کاری است. در این جمله، به دلیل حساس بودن موضوع به جای استفاده از قیدهایی که بیانگر احتمال هستند، از فعل شناختی استفاده شده است تا علاوه بر بیان ابهام در ارائه خبر، سبک رسمی نوشتار نیز رعایت شود.

۲- این گونه حملات از افرادی نظیر بن‌لادن برنمی‌آید و احتمالاً کار گروه‌های پیشرفته‌تر و منظم‌تری است؛ چرا که به نظر می‌رسد تعدادی از افراد از جمله خلبان‌ها و مأموران فرودگاه‌های آمریکا نیز ممکن است در آن همکاری داشته باشند (روزنامه همشهری، ص. ۱۱، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه‌نگار با به کارگیری قید «احتمالاً»، فعل «به نظر می‌رسد»، «تعدادی» و فعل «ممکن است»، ارتباط میان اجزای متن را به صورت احتمالی بیان کرده است تا با توجه به سیاسی بودن حادثه ۱۱ سپتامبر، رابطه خود با گزاره را تا حد امکان کم‌رنگ کند تا به دلیل بیان عقاید خود مورد انتقاد و مخالفت قرار نگیرد.

در ادامه، مثال‌هایی از کاربرد تقویت‌کننده‌ها در متون خبری انگلیسی و فارسی ارائه می‌شود:

۱ – The death toll was unknown, but undoubtedly catastrophic (The Chicago Tribune, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، به چگونگی انجام عمل اشاره می‌شود و روزنامه‌نگار با اینکه اعلام می‌کند که از تعداد کشته شدگان اطلاعی ندارد، اما به کار بردن قید "undoubtedly"، جای شک و شبهه را در میزان فاجعه‌آمیز بودن این رویداد باقی نمی‌گذارد و احساسات مشترک خود با خواننده را مخاطب قرار می‌دهد.

۲- رئیس جمهوری آمریکا جورج بوش با اطمینان اعلام کرد که با عاملان این فاجعه برخورد خواهد شد (روزنامه قدس، ص. ۱۵، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه نگار با استفاده از «با اطمینان»، میزان تعهد و قطعیت نظر رئیس جمهور آمریکا را درباره دستگیری عاملان این حادثه بیان می کند.

در ادامه، مثال هایی از کاربرد نقش نماهای نگرشی در متون خبری انگلیسی و فارسی ارائه می شود:

۱ – The United States will hunt down and pursue those responsible for these cowardly actions (Akron Beacon Journal, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه نگار با استفاده از قید "cowardly"، نگرش خود را در واکنش به حملات ۱۱ سپتامبر بیان می کند. در این جمله روزنامه نگار به طور ضمنی با استفاده از عبارت "United States" تلاش می کند تا خواننده را از نگرش منفی خود نسبت به موضوع آگاه کند.

۲- مهم ترین مرکز اقتدار سیاسی و اقتصادی این کشور در شهرهای واشنگتن و نیویورک، در یک حمله انتحاری در هم فرو ریخت (روزنامه آفتاب، ص. ۸، ۲۱ شهریور، ۱۳۸۰).

در مثال (۲)، روزنامه نگار با به کارگیری صفت تفصیلی «مهم ترین»، علاوه بر تأکید بر نکته ای خاص در متن، نگرش خود را نسبت به موقعیت این ساختمان ها در جامعه آمریکا مطرح می کند.

در ادامه، مثالی از کاربرد نقش نماهای ترغیبی در متون خبری انگلیسی ارائه می شود:

۱ – As we huddled in shock around our television sets, most of us agreed on what we watching: our second Pearl Harbor (The Seattle Times, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه نگار با به کارگیری ضمائر "we" و "us" و صفت ملکی "our"، با معرفی کردن خود به عنوان عضوی از جامعه و مدنظر قراردادن دانش مشترک خود و خواننده از حادثه "Pearl Harbor" نام می برد. در این حادثه ژاپنی ها در جریان جنگ جهانی دوم با حمله ای غافلگیرانه ای خود به مراکز حساس آمریکا، هزاران تن از مردم این کشور را کشتند.

به این ترتیب روزنامه نگار با خواننده ایجاد همبستگی می کند و او را با خود همسو می سازد.

در ادامه، مثالی از کاربرد خودبیانی ها در متون خبری انگلیسی ارائه می شود:

1 – We were concerned about whether there were people in the building when it happened (Journal & Courier, September 12th, 2001).

در مثال (۱)، روزنامه‌نگار با به‌کارگیری ضمیر "we"، به خبرنگارانی اشاره دارد که در حال تهیه خبر بودند و این حادثه را مشاهده کردند. این ضمائر تنها جامعه خبرنگاران را دربر می‌گیرد و شامل خوانندگان و مخاطبان نمی‌شود.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

در پاسخ به سؤال اول تحقیق، باید گفت که یافته‌های تحقیق حاضر هم‌راستا با یافته‌های پژوهش دافوز میلینه (۲۰۰۳) است که براساس پژوهش وی، عناصر فراگفتمانی در هر دو روزنامه وجود دارند؛ اما نحوه توزیع و کاربرد آن‌ها در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی متفاوت است. در روزنامه‌های انگلیسی، هر دو مقوله اصلی فراگفتمان‌های تعاملی و تبادلی وجود داشته است و در زیرمقوله عوامل تعاملی، گذارها، نقش‌نماهای قالبی، نقش‌نماهای درون‌متنی، گواه‌نمایی‌ها و معناهای رمزگونه مشاهده شدند. در زیرمقوله عوامل تبادلی، عبارات احتیاط‌آمیز، تقویت‌کننده‌ها، نقش‌نماهای نگرشی، نقش‌نماهای ترغیبی و خودبیانی‌ها به‌کار برده شده‌اند. در متون خبری فارسی، از دو گروه اصلی فراگفتمان‌های تعاملی و تبادلی استفاده شده است و در زیرمقوله عوامل تعاملی، گذارها، نقش‌نماهای قالبی، گواه‌نمایی‌ها و معناهای رمزگونه وجود داشتند؛ اما در میان این عوامل از نقش‌نماهای درون‌متنی استفاده نشده است. در زیرمقوله عوامل تبادلی، عبارات احتیاط‌آمیز، تقویت‌کننده‌ها و نقش‌نماهای نگرشی به‌کار گرفته شده‌اند؛ حال آنکه نقش‌نماهای ترغیبی و خودبیانی‌ها در روزنامه‌های فارسی استفاده شده‌اند. با مقایسه این یافته‌ها می‌توان این‌گونه تفسیر کرد که با توجه به تعریف فراگفتمان به‌عنوان مقوله‌ای کاربردی در برقراری ارتباط میان نویسنده، متن و خواننده، روزنامه‌نگاران انگلیسی‌زبان به این بیشتر توجه کردند و تلاش نمودند تا با به‌کارگیری انواع فراگفتمان‌ها که هر یک دربرگیرنده مفهوم و معنایی هستند، در متون خبری این رابطه را ایجاد کنند و به‌این ترتیب، با ارائه متنی خواننده‌پسند شرایط را برای درک بهتر خواننده فراهم آورند. روزنامه‌نگاران ایرانی نیز با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و زبانی، از چند فراگفتمان استفاده نکرده‌اند؛ هرچند کاربرد آن فراگفتمان‌ها در متون خبری انگلیسی مشابه نیز به‌میزان کم بوده است.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، انواع فراگفتمان‌ها در متون خبری انگلیسی و فارسی به‌کار برده شده‌اند؛ اما در میزان بسامد آن‌ها تفاوت‌هایی وجود دارد. در پاسخ به سؤال دوم تحقیق، باید گفت که در هر دو روزنامه انگلیسی و فارسی، از میان دو مقوله اصلی فراگفتمان‌ها، عوامل

تعاملی بیشترین کاربرد را داشته‌اند که از این لحاظ، با پژوهش‌ها شمی و گل‌پرور (۲۰۱۲) در یک راستا قرار دارند. اما میزان به‌کارگیری این مقوله‌های اصلی در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی متفاوت است.

بر اساس یافته‌های پژوهش، در متون خبری انگلیسی (۵۸/۳۴٪) در مقایسه با متون خبری فارسی (۴۱/۶۵٪)، از عوامل تعاملی بیشتر استفاده شده است که این نشان می‌دهد این نوع فراگفتمان در روزنامه‌های انگلیسی اهمیت بیشتری دارد. تفاوت در بسامد کاربرد زیرمقوله‌های این دو مقوله اصلی فراگفتمان‌ها، در متون خبری انگلیسی و فارسی نیز مشاهده شده است. در روزنامه‌های انگلیسی، همه زیرمقوله‌های عوامل تعاملی به‌کار رفته‌اند. گذارها (۵۹/۵۸٪) بالاترین میزان بسامد کاربرد را داشته‌اند و پس از آن، به‌ترتیب گواه‌نمایی‌ها (۵۸/۰۴٪)، نقش‌نماهای قالبی (۱/۳۶٪)، معناهای رمزگونه (۰/۷۵٪) و نقش‌نماهای درون‌متنی (۰/۴۵٪) فراگفتمان‌های استفاده‌شده از طبقه عوامل تعاملی هستند.

در متون خبری انگلیسی نیز از تمام زیرمقوله‌های عوامل تبدیلی استفاده شده است. از میان این فراگفتمان‌ها، عبارات احتیاط‌آمیز (۶۰/۵۹٪) بیشترین کاربرد را در متن‌های خبری انگلیسی داشته‌اند و پس از آن، به‌ترتیب نقش‌نماهای نگرشی (۵۲/۶۱٪)، تقویت‌کننده‌ها (۴۸/۹٪)، نقش‌نماهای ترغیبی (۱۳/۶۷٪) و خودبیانی‌ها (۳/۲۷٪)، فراگفتمان‌های استفاده‌شده در روزنامه‌های انگلیسی بوده‌اند.

در روزنامه‌های فارسی در مقایسه با روزنامه‌های انگلیسی، از حیث استفاده از زیرمقوله‌های عوامل تعاملی و تبدیلی، تفاوت‌ها و شباهت‌هایی دیده می‌شود. از میان زیرمقوله‌های عوامل تعاملی، در روزنامه‌های فارسی همانند روزنامه‌های انگلیسی، گذارها (۴۰/۴۱٪) بیشترین میزان کاربرد را داشته‌اند و پس از آن، به‌ترتیب گواه‌نمایی‌ها (۴۱/۹۵٪)، معناهای رمزگونه (۳/۷۹٪) و نقش‌نماهای قالبی (۱/۲۶٪) فراگفتمان‌های به‌کاربرده‌شده در روزنامه‌های فارسی بوده‌اند و برخلاف روزنامه‌های انگلیسی، از نقش‌نماهای درون‌متنی استفاده نشده است. در میان زیرمقوله‌های عوامل تبدیلی، در متون خبری فارسی همانند متون خبری انگلیسی، عبارات احتیاط‌آمیز (۴۷/۰۵٪) بالاترین میزان بسامد کاربرد را داشته‌اند و پس از آن، نقش‌نماهای نگرشی (۴۷/۳۸٪) و تقویت‌کننده‌ها (۴۲/۱۶٪) فراگفتمان‌های به‌کارگرفته‌شده در متون خبری

فارسی هستند. روزنامه‌نگاران ایرانی برخلاف رقبای انگلیسی‌زبان خود، از نقش‌نماهای ترغیبی و خودبیانی‌ها استفاده نکرده‌اند.

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که فراگفتمان‌های تعاملی در متون خبری نقش بسزایی دارند و گذارها و گواه‌نمایی‌ها، به ترتیب بیشترین کاربرد را در مقایسه با سایر زیرمقولات این عوامل داشته‌اند. در میان زیرمقوله‌های عوامل تبدلی، به ترتیب عبارات احتیاط‌آمیز، نقش‌نماهای نگرشی و تقویت‌کننده‌ها بالاترین میزان بسامد را در روزنامه‌ها داشته‌اند؛ اما از میان زیرمقوله‌های فراگفتمان تعاملی، نقش‌نماهای درون‌متنی کم‌بسامدترین نوع فراگفتمان بوده‌اند. از میان زیرمقوله‌های فراگفتمان تبدلی، نقش‌نماهای ترغیبی و خودبیانی‌ها کاربرد بسیار اندکی در متون خبری داشته‌اند.

در پاسخ به سؤال سوم تحقیق، باید گفت که علی‌رغم وجود تفاوت در بسامد و به‌کارگیری زیرمقوله‌های عوامل تعاملی و تبدلی، شباهت‌هایی نیز وجود دارد. با توجه به اینکه میزان شباهت‌ها در مقایسه با تفاوت‌ها در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی بیشتر است، ابتدا درباره شباهت‌ها و تبیین آن‌ها و سپس، در مورد تفاوت‌ها و دلایل وجود آن‌ها توضیح می‌دهیم. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از میان دو مقوله اصلی فراگفتمان‌ها، در متون خبری انگلیسی و فارسی، عوامل تعاملی کاربرد بیشتری داشته‌اند. برای بررسی تفاوت معناداری احتمالی میان روزنامه‌های انگلیسی و فارسی، از آزمون مجذور خی تک‌متغیره استفاده کردیم که سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ بود. از آنجایی که درباره نحوه تعیین تفاوت معناداری و آزمون مجذور خی به تفصیل در بخش گذشته توضیح دادیم، تنها به توضیح در مورد چرایی این تفاوت می‌پردازیم. پیش از این ذکر شد که به‌کارگیری عوامل تعاملی در متن موجب سامان‌دهی آن می‌شود و به خواننده در درک بهتر موضوع کمک می‌کند؛ از این رو، روزنامه‌نگاران با توجه به حساسیت حادثه ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱، تلاش کردند تا علاوه بر نظم‌بخشیدن به اجزای متن، به فهم صحیح خواننده از موضوع حادثه نیز کمک نمایند. این مسئله مسؤلیت‌پذیری نویسنده را نشان می‌دهد. در این میان، روزنامه‌نگاران انگلیسی‌زبان به این مطلب توجه بیشتری داشته‌اند؛ زیرا از این عوامل در مقایسه با عوامل تبدلی، به میزان بیشتری استفاده کرده‌اند. آن‌ها با ایجاد انسجام و پیوستگی در اخباری که ارائه کردند، خواننده را به سویی سوق دادند تا علاوه بر درک بهتر اخبار، تفسیرهای موردنظر آن‌ها را نیز برداشت کنند. بدین‌گونه با

خواننده ارتباط بیشتری برقرار کردند تا بتوانند با مدنظر قراردادن دانش پیش زمینه ای خواننده، وی را به پذیرش نظرهای خود ترغیب کنند. با توجه به میزان بسامد بالای عوامل تعاملی در روزنامه های انگلیسی، به نظر می رسد که تنظیم گفتمان خبری بیشتر از ایجاد تعامل اهمیت دارد. در روزنامه های انگلیسی و فارسی، در میان زیرمقوله های فراگفتمان تعاملی، گذارها بیشترین میزان کاربرد را داشته اند. نتیجه آزمون مجذور خبی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ بود و در کاربرد این زیرمقوله در متون خبری انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود داشته است. این تفاوت به دلیل این است که در روزنامه های انگلیسی، گذارها از بسامد بیشتری نسبت به سایر زیرمقولات فراگفتمان تعاملی برخوردار بوده اند. در بخش های پیشین اشاره شد که گذارها نقشی اساسی در ایجاد انسجام و پیوستگی متن ایفا می کنند و به این ترتیب، نویسنده با به کارگیری این زیرمقوله، خواننده را در درک بهتر متن یاری می نماید؛ از این رو، روزنامه نگاران انگلیسی زبان، اولویت اول خود را فهم درست خواننده از متن و برداشت صحیح وی از موضوع حادثه قرار داده اند و با استفاده از گذارها تلاش کردند تا به این امر بهبود بخشند. از دلایل دیگر کاربرد زیاد این زیرمقوله، سبک رسمی نوشتار به کاررفته در روزنامه ها است. به طور کلی، در صورت نوشتاری، استفاده از گذارها در قالب حروف ربط و عطف برای ایجاد رابطه میان اجزای متن بسیار مهم جلوه می کند؛ حال آنکه بسیاری از این عوامل، در صورت گفتاری حتی با وجود موضوع یکسان حذف می شوند؛ بدون اینکه معنا و محتوا تغییر کند. افزون بر این، به نظر می رسد که روزنامه نگاران ایرانی بیشتر از آنکه به انسجام و پیوستگی متن توجه داشته باشند، از این زیرمقوله برای ساده تر کردن مطلب و جلوگیری از سوء برداشت خواننده از این حادثه استفاده کرده اند.

دومین زیرمقوله پرکاربرد در متون خبری انگلیسی و فارسی، گواه‌نمایی‌ها بوده‌اند. نتیجه آزمون مجذور خبی نشانگر این بود که سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ بود؛ براین اساس، در کاربرد این زیرمقوله در روزنامه های انگلیسی و فارسی تفاوت معناداری وجود داشته است؛ زیرا، بسامد کاربرد گواه‌نمایی‌ها در متون خبری انگلیسی در مقایسه با متون خبری فارسی بیشتر بوده است. گواه‌نمایی‌ها با هدف ارجاع به منابع دیگر، در متن به کار گرفته می شوند که نویسنده با این کار به متن خود اعتبار می بخشد؛ از این رو، روزنامه نگاران انگلیسی زبان برای ارائه اخبار و اثبات ادعاهای گاه بی اساس خود، تلاش کردند تا با نقل قول از

منابع موثق، به بیان نظرهای خود پردازند و آن‌ها را معتبر جلوه دهند. از آنجایی که خوانندگان در رویارویی با چنین حوادثی بیشتر تحت تأثیر متنی روزنامه‌نگار آن را به وجود آورده است، قرار می‌گیرند و در نهایت، محصور تصمیم و نگرش وی می‌شوند، بنابراین، ارزش‌گذاری و اعتباربخشیدن به خبر در حادثه یازده سپتامبر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به این نکته که ایران به‌ناحق، پس از حملات یازده سپتامبر به‌عنوان یکی از عاملان این حادثه مورد سوءظن قرار گرفت، روزنامه‌نگاران ایرانی ترجیح دادند تا با نقل قول از منابع آگاه و مسؤول و بدون طرف‌داری از موضعی خاص، به ارائه خبر پردازند و بدین‌گونه از رابطه خود با متن بکاهند و نقش خود را در متون خبری کم‌رنگ‌تر جلوه دهند تا مسؤولیت و تعهدی شامل حال آن‌ها شود و از عواقب احتمالی ارائه خبر درباره این حادثه جلوگیری کنند.

در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی، در میان زیرمقوله‌های فراگفتمان تعاملی، نقش‌نماهای درون‌متنی کمترین میزان بسامد را داشتند. نتیجه آزمون مجذور خی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۳۱۷) بیشتر از ۰/۰۵ بود و بنابراین، در کاربرد این زیرمقوله در متون خبری انگلیسی و فارسی، تفاوت معناداری مشاهده نشد. نقش‌نماهای درون‌متنی همان‌گونه که از نام آن‌ها پیدا است، برای ارجاع به سایر قسمت‌ها در درون متن، به کار برده می‌شوند. نویسنده از این زیرمقوله برای برقراری ارتباط میان متن، نمودارها و تصاویر استفاده می‌کند تا با شفاف‌ساختن متن، آن را برای خواننده قابل فهم‌تر سازد. به دلیل اینکه روزنامه‌نگاران به اخباری سیاسی نظیر حادثه ۱۱ سپتامبر ماهیتی توصیفی دادند، لازم نیست که در ارائه این اخبار از نمودار و جدول استفاده شود؛ بنابراین، ارجاع به بخش‌های مختلف متن لازم نمی‌باشد؛ از این‌رو، روزنامه‌نگاران از این نوع فراگفتمان در ارائه خبرهای خود استفاده نکردند. لازم است بیان شود که منظور از توصیفی بودن، ارائه خبر به صورت اطلاعی است. اینکه در پژوهش حاضر، روزنامه‌نگاران از این زیرمقوله استفاده نکرده‌اند یا آن را بسیار اندک به کار برده‌اند، به دلیل ماهیت توصیفی حادثه ۱۱ سپتامبر است. توصیفی بودن این حادثه را نمی‌توان به ژانر روزنامه تعمیم داد؛ زیرا، در بخش‌هایی نظیر شاخص بورس که معمولاً در قالب جدول و نمودار ذکر می‌شوند. روزنامه‌نگاران به ارائه توضیحات و برقراری ارتباط میان این بخش‌ها با نمودارها پرداخته‌اند که در این موارد از نقش‌نماهای درون‌متنی استفاده بیشتری شده است.

در میان فراگفتمان های تبدلی، پربسامدترین زیرمقوله در روزنامه های انگلیسی و فارسی، عبارات احتیاط آمیز بودند. نتیجه آزمون مجذور خی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۷) کمتر از ۰/۰۵ بود و در کاربرد این زیرمقوله در متون خبری انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود داشت. این تفاوت به دلیل به کارگیری این عبارات به میزان بیشتر در مقایسه با سایر زیرمقوله های فراگفتمان های تبدلی در روزنامه های انگلیسی بود. عبارات احتیاط آمیز بیانگر شک و تردید نویسنده از میزان درستی مطلبی هستند. همان گونه که پیش تر اشاره شد، در راستای گفته میر (۱۹۷۵) که صراحت در هر بافتی کارآمد و مفید نخواهد بود، روزنامه نگاران انگلیسی زبان با توجه به اطلاع نداشتن از میزان دقیق کشته شدگان و مجروحان و نیز اطمینان نداشتن از هدف های بعدی که امکان داشت، مورد حمله مجدد قرار گیرند، از عبارات احتیاط آمیز استفاده کردند؛ چون، بخش عظیمی از اخبار روزنامه های انگلیسی زبان درباره تعداد تلفات و خسارات بود، این زیرمقوله بیشتر از سایر زیرمقوله های فراگفتمان های تبدلی به کار برده شده است. از آنجایی که استفاده از عبارات احتیاط آمیز نقش نویسنده را در متن کم رنگ می کند، روزنامه نگاران ایرانی نیز از این زیرمقوله به میزان زیادی در متون خبری فارسی استفاده کردند تا ارائه اخبار عواقبی احتمالی برای آن ها نداشته باشد و به دلیل بیان اخبار مسؤل شناخته نشوند. افزون بر این، ایجاد ابهام و صراحت نداشتن در بیان جنبه های مختلف حادثه ۱۱ سپتامبر، این امکان را برای خواننده فراهم می آورد تا تصمیم نهایی در تفسیر مناسب بر عهده وی باشد. این تفسیر می تواند همگام و همسو با نظر روزنامه نگار باشد و یا با آن مغایرت داشته باشد.

دومین زیرمقوله پر کاربرد در میان فراگفتمان های تبدلی، نقش نماهای نگرشی بودند. نتیجه آزمون مجذور خی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۶۱۰) بیشتر از ۰/۰۵ بود و بنابراین در کاربرد این زیرمقوله در روزنامه های انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود نداشت. نقش نماهای نگرشی نشان دهنده نگرش و ایده نویسنده نسبت به موضوع هستند. روزنامه نگاران انگلیسی زبان و فارسی زبان با توجه به اهمیت حادثه ۱۱ سپتامبر و بازتاب آن در جهان سعی کردند تا با استفاده از نقش نماهای نگرشی، به بیان دیدگاه های خود در ارتباط با این حادثه بپردازند. روزنامه نگاران قادر خواهند بود تا با استفاده از این زیرمقوله، معنا را در ذهن خواننده شکل دهند. در این میان، اگر میزان آگاهی و هوشیاری خواننده نسبت به حادثه ۱۱ سپتامبر در سطحی باشد که روزنامه نگاران بتوانند با آن معنا را از طریق ابزارهای زبانی مختلفی نظیر

نقش‌نماهای نگرشی به‌گونه‌ای کنترل کند که خواننده با وی همراه و همگام شود، علاوه بر ایجاد رابطه همبستگی میان روزنامه‌نگار و خواننده، روزنامه‌نگار به هدف نهایی خود که انتقال پیام و برداشت خواننده به شیوه‌ای که مورد نظر او است، دست می‌یابد. به‌همین دلیل، در میان روزنامه‌نگاران نقش‌نماهای نگرشی از اهمیت بالایی برخوردار هستند و از همین رو است که به‌صورت نسبتاً گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرند.

آخرین زیرمقوله با بسامد نسبی زیاد در میان عوامل تبادلی، تقویت‌کننده‌ها بودند. نتیجه آزمون مجذور خی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۰۷۵) بی‌شتر از ۰/۰۵ بود؛ بنابراین، باید گفت که کاربرد این زیرمقوله در متون خبری انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود نداشت. تقویت‌کننده‌ها بیانگر اطمینان نویسنده از درستی مطلب ارائه‌شده هستند. روزنامه‌نگاران انگلیسی‌زبان و فارسی‌زبان با استفاده از این زیرمقوله، بر میزان تعهد خود در متن می‌افزایند و این اطمینان در بیان حادثه مورد نظر موجب می‌شود که نقش آن‌ها در متن پررنگ‌تر شود که این، خود بر رابطه میان نویسنده و خواننده تأثیر می‌گذارد؛ به‌گونه‌ای که از میزان تفاسیر و برداشت‌های وی کاسته می‌شود و با توجه به صراحت و شفافیت حادثه محل سؤال و تردید برای خواننده باقی نمی‌ماند و بدین‌گونه به‌نحوی به پذیرش نظر روزنامه‌نگار ترغیب می‌شود.

براساس یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین تفاوت در میزان کاربرد زیرمقوله‌ها، به استفاده از نقش‌نماهای ترغیبی و خودبیانی‌ها در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی اختصاص داشته است؛ زیرا، این دو نوع فراگفتمان در متون خبری انگلیسی به کار گرفته شده‌اند؛ حال آنکه در متون فارسی هیچ بسامدی (۰/۰) نداشتند. ابتدا به تفاوت در کاربرد نقش‌نماهای ترغیبی در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی و سپس، به تفاوت در کاربرد خودبیانی‌ها در این روزنامه‌ها می‌پردازیم.

نتیجه آزمون مجذور خی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ بود و بنابراین در کاربرد نقش‌نماهای ترغیبی در متون خبری انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود داشته است؛ زیرا، این فراگفتمان تنها در روزنامه‌های انگلیسی به کار برده شده‌اند. روزنامه‌نگار از این نقش‌نما برای ایجاد ارتباط میان خود و نویسنده استفاده می‌کند تا با ایجاد همبستگی با وی، خواننده را نیز در متن لحاظ کند. روزنامه‌نگاران انگلیسی‌زبان از این فراگفتمان در متون خبری خود، برای همدردی و صمیمیت با خواننده بهره برده‌اند و با هم‌سو ساختن خواننده با

خود وی را به پذیرش نظرها و دیدگاهها نویسنده سوق می‌دهند. این، در حالی است که روزنامه‌نگاران ایرانی به دلیل تفاوت‌های زبانی و فرهنگی در مقایسه با رقبای انگلیسی‌زبان خود، آموزش دیده‌اند تا با فاصله گرفتن از خواننده و به بیان بهتر، با استفاده نکردن از این زیرمقوله به حریم وی احترام بگذارند و به این ترتیب، اجازه تفسیر و قضاوت را برعهده وی بگذارند و مسؤولیت متن خبری‌ای که روزنامه‌نگار آن را تولید کرده است، به خواننده واگذار نکنند.

همچنین، نتیجه آزمون مجذور خی نشان داد که سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ بود و بنابراین، در کاربرد خودبیانی‌ها در روزنامه‌های انگلیسی و فارسی تفاوت معنادار وجود داشته است؛ زیرا، فقط متون خبری انگلیسی از این نوع فراگفتمان استفاده کرده‌اند. خودبیانی‌ها بیانگر میزان حضور نویسنده در متن هستند که این حضور از طریق کاربرد ضمیر اول شخص مفرد و جمع و نیز ضمائر ملکی صورت می‌گیرد. روزنامه‌نگاران انگلیسی‌زبان با استفاده از خودبیانی‌ها رابطه‌ای نزدیک با خواننده برقرار کرده‌اند و به این صورت، خود را عضوی از جامعه حادثه‌دیده همانند مخاطب جلوه داده‌اند؛ اما به دلیل تفاوت‌های میان روزنامه‌نگاران انگلیسی‌زبان و فارسی‌زبان از نظر آموزش آئین نگارش خبر در روزنامه‌ها، روزنامه‌نگاران فارسی‌زبان خودبیانی‌ها را به کار نبردند تا مجبور به پذیرش مسؤولیتی سنگین نباشند و نقش آن‌ها تنها در قالب اراده دهنده خبر باشد و به صورت برجسته جلوه نکند.

در نوشتار رسمی به ایرانیان آموزش داده شده است که بهتر است به جای آوردن نام فردی خاص، توجه خود را به عمل جلب کنند. برای این منظور، آن‌ها به جای به کارگیری ضمائر اول شخص مفرد یا جمع، از فرایند اسم‌سازی یا افعال مجهول استفاده می‌کنند تا از سوء برداشت خواننده و نیز از سوگیری نویسنده در ارائه مطلب جلوگیری شود.

دیگر یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که کاربرد اندک نقش‌نماهای قالبی به عنوان یکی از زیرمقوله‌های فراگفتمان تعاملی می‌تواند به دلیل توصیفی بودن نوع خبر باشد؛ که در این صورت، تغییری در موضع روزنامه‌نگار و همچنین مراحل خبر، در نظر گرفته نمی‌شود. بنابراین، می‌توان گفت که این کاربرد اندک، به دلیل ماهیت خبر است که در این جا منظور از خبر، حادثه ۱۱ سپتامبر است.

یافته دیگر پژوهش بیانگر این است که معناهای رمزگونه که از فراگفتمان‌های تعاملی محسوب می‌شوند، در متون خبری فارسی بیش از متون خبری انگلیسی به کار گرفته شده‌اند. این، به دلیل آگاهی‌نداشتن خواننده از بخش خاصی از مطلب است که روزنامه‌نگار با توضیح بیشتر، به درک بهتر خواننده و شفافیت متن کمک می‌کند؛ یا به دلیل آشنایی بیشتر خواننده از نام یا رویداد خاصی، روزنامه‌نگار با استفاده از اطلاعات آشنا برای خواننده، میان وی و متن ارتباط بیشتر برقرار می‌کند؛ اما کاربرد بسیار ناچیز این زیرمقوله در روزنامه‌های انگلیسی تنها به دلیل توضیح بیشتر در مورد جنبه یا فردی خاص در رابطه با حادثه ۱۱ سپتامبر بوده است تا موجب شود که متنی شفاف شکل گیرد.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

۱. نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند تأکیدی بر اهمیت فراگفتمان و آموزش آن به دانش‌آموزان و دانشجویان و حتی روزنامه‌نگاران باشد تا قادر باشند هدف و مقصود خود را به‌هنگام ارائه مطالب، بیان کنند و به خواننده در درک بهتر متن یا مطلب و ترغیب وی در برداشت صحیح از متن کمک کنند. در این زمینه، نقش روزنامه‌نگاران پررنگ‌تر جلوه می‌کند؛ زیرا، با توجه به دسترسی همگانی مردم به روزنامه، ارائه خبر در چارچوبی که موردپسند اکثریت جامعه باشد و در عین حال از قوانین تخطی نکند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ بر این اساس، آموزش کاربرد فراگفتمان به روزنامه‌نگاران در دستیابی به این هدف بسیار کارساز خواهد بود.

۲. با توجه به اینکه در بیشتر تحقیقات گذشته به بررسی کاربرد فراگفتمان در متون علمی پرداخته شده است، پیشنهاد می‌شود تا متون دیگری نظیر روزنامه نیز بررسی شود تا نحوه انعکاس اخبار در قالب فراگفتمان‌ها نیز مشخص گردد. از آنجایی که همگان در هر قشری از جامعه به روزنامه دسترسی دارند، می‌توان در پژوهشی به بررسی نقش فراگفتمان در درک خوانندگان از موضوع پرداخت.

۳. ترغیب و همسوسازی خوانندگان با نویسندگان یکی از اهداف نویسندگان در زمینه به‌کارگیری فراگفتمان‌ها محسوب می‌شود. تبلیغات در رسانه‌های جمعی نیز چنین هدفی را دنبال می‌کنند؛ از این رو، می‌توان به بحث و بررسی در زمینه استفاده از فراگفتمان‌ها در تبلیغات و نحوه متقاعدسازی مخاطب پرداخت.

کتابنامه

- «امدادسانی». (۱۳۸۰). *روزنامه ایران*، چهارشنبه ۲۱ شهریور، ص. حوادث، ص. ۱۴
- «آمریکا پرواز بر فراز اقیانوس آرام را ممنوع کرد». (۱۳۸۰). *روزنامه اعتماد*، چهارشنبه ۲۱ شهریور، ص. سیاست، ص. ۲
- «بوش: این حمله، اعلام جنگ بود». (۱۳۸۰). *روزنامه آفتاب*، چهارشنبه ۲۱ شهریور، ص. خبر، ص. ۲
- «فرودگاه های آمریکا فعلاً بسته است». (۱۳۸۰). *روزنامه آفتاب*، چهارشنبه ۲۱ شهریور، ص. سیاسی، ص. ۸
- «یک مقام اروپایی: انتساب حوادث آمریکا به جهان اسلام ناپختگی است». (۱۳۸۰). *روزنامه همشهری*، چهارشنبه ۲۱ شهریور، ص. جهان، ص. ۱۱
- سرویس خبری قدس. (۱۳۸۰). «دستپاچگی پلیس نیویورک». *روزنامه قدس*، چهارشنبه ۲۱ شهریور، ص. اخبار، ص. ۱۵
- Abdollahzade, E. (2007). «Writer's presence in Persian and English newspaper Editorial». Paper presented at the International Conference on Systemic Functional Linguistics in Odense, Denmark.
- Apple, R.W. (2001). «Awaiting the aftershocks». *The New York Times*, 12 September 2001. <http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201>
- ChicagoTribune*, 12 September 2001. <http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201>
- Crary, D. & J, Schwarts. (2001). «Thousands die in a day of terror». *The Gazette*, 12 September 2001. <http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201>
- Crismore, A. (1983). «Metadiscourse: what it is and how it is used in school and non-school social science texts (*Technical report* No. 273)». University of Illinois at Urbana-Champaign: Bolt Beranek and Newman Inc.
- Crustinger, M. (2001). «Nation won't run out of cash». *Journal & Courier*, 12 September 2001. <<http://www.jconline.com/hosted/onlinepubs/2013/Jnews09-12-2001.pdf>>
- Dyer, B. (2001). «Who did this?». *Akron Beacon Journal*, 12 September 2001. <http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201>
- Hashemi, M.R. and E, Golparvar. (2012). «Exploring metadiscourse markers in Persian news reports». *International Journal of Social Science Tomorrow*, Vol.1, No.2, pp. 1-6.

- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London: Continuum Discourse Series.
- Hyland, K. and P, Tse. (2004). «Metadiscourse in Academic Writing: A Reappraisal». *Applied linguistics*, Vol.25, No.2, pp.156-177.
- Journalism: A Study of Texts by American & Iranian EFL Columnist». *Journal of Modern Languages*, Vol.20, pp.64-79.
- Masterson, K. (2001). «Bush expresses nation's grief». *Houston Chronicle*, 12 September 2001 .<[http:// www .newseum. org /todays frontpages / default_archive.asp ?Fparchive=091201](http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201)>
- Merzer, M. (2001). «Bush offers Solace on U.S mourns». *The News & Observer*, 12 September 2001.<[http:// www.newseum.org/ todays frontpages/ default_archive.asp? Fparchive=091201](http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201) >
- Meyer, B.J.F. (1975). *The Organization of Prose and its Effects on Memory*. Amsterdam: North-Holland.
- Noorian, M. & R, Biria. (2010). «Interpersonal Metadiscourse in Persuasive Reardon, P. T. (2001). «Feeling of invincibility suddenly shattered».
- Schiffrin, D. (1980). «Meta talk: organizational and evaluation brackets in discourse». *Sociological Inquiry Language and Social Interaction*, Vol. 50, No.3-4, pp.199- 236.
- Seattle Times news service & staff.(2001). «Terror». *The Seattle Times*, 12 September 2001. < [http:// www. newseum. org/ todaysfrontpages /default_archive.asp ?Fparchive= 091201](http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?Fparchive=091201)>
- Staff Writer.(2001). «Mystery of terror "insider dealer"». *The Independent*, 14 September 2001.<[http:// www.independent.co.uk/ news/ business/ news/ mystery-of- terror- insider-dealer.](http://www.independent.co.uk/news/business/news/mystery-of-terror-insider-dealer)>
- Vande Kopple, W. J. (1985). «Some exploratory discourse on metadiscourse». *College Composition and Communication*, Vol. 36, pp. 82-93.
- Vande Kopple, W.J. (2002). «Metadiscourse, Discourse and Issues in Composition and Rhetoric». In F. Barton and C. Stygal (Eds.). *Discourse Studies in Composition*. Cresskill, NJ: Hampton Press. 91-113
- Williams, S. (1981). *Styles: Ten Lessons In Clarity and Grace*. Boston: Scott Foresman and Co.

پیوست الف:

آدرس سایت‌های اینترنتی عبارت‌اند از:

- http://www.newseum.org/todaysfrontpages/default_archive.asp?page=3
[http:// voices. Washington post .com/ blogpost/ 2010/09/911_ on_ newspapers_ front _pages .html](http://voices.washingtonpost.com/blogpost/2010/09/911_on_newspapers_front_pages.html)
<http://www.jconline.com/hosted/onlinepubs/2013/JCnews09-12-2001.pdf>

[http:// www. latimes. com/ news/ nationworld/ nation/september11 /1 a911pages ,0,862645 .htmlstory](http://www.latimes.com/news/nationworld/nation/september11/la911pages_0,862645.htmlstory)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی